

STRANE DIREKTNE INVESTICIJE U BIH KAO PUT KA EKONOMSKOM RAZVOJU

Mirna Đukanović¹

Marijela Simić²

SAŽETAK

Strane direktne investicije (SDI) igraju ključnu ulogu u savremenoj globalnoj ekonomiji, jer omogućavaju efikasnu alokaciju proizvodnih sredstava i podstiču ekonomski rast zemalja primatalaca, kao i zemalja investitora. SDI doprinosi transferu tehnologije, inovacija i znanja, što povećava produktivnost i konkurentnost domaćih privreda. Međutim, intenzitet i prisustvo stranih ulaganja zavise od stepena otvorenosti nacionalnih ekonomija, tržišne strukture i institucionalnog okvira. U Bosni i Hercegovini, iako su strane investicije prisutne, zemlje EU su glavni investitori, dok je rast SDI u 2024. godini usporen, što ukazuje na potrebu za jačanjem investicionog ambijenta. Sektorima poput finansijskih usluga, trgovine i energetike najprivlačniji su za strane investitore, dok sektori industrije i trgovine bilježe stagnaciju. Glavni izazovi uključuju sporu administraciju, pravnu nesigurnost i visok porez na rad. Preporuke uključuju pojednostavljenje administrativnih procedura, poboljšanje pravne sigurnosti i aktivniju promociju BiH kao investicione destinacije. Unapređenjem investicijskog okruženja BiH može postati konkurentnija na globalnom tržištu.

KLJUČNE RIJEČI: strane direktne investicije, ekonomski rast, tranzicija, ulaganje, konkurentnost

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN BIH AS A PATH TO ECONOMIC DEVELOPMENT

ABSTRACT

Foreign direct investment (FDI) plays a key role in the modern global economy, as it enables the efficient allocation of productive resources and stimulates economic growth in both host and investing countries. FDI contributes to the transfer of technology, innovation, and knowledge, thereby increasing productivity and competitiveness of domestic economies. However, the intensity and presence of foreign investments depend on the openness of national economies, market structures, and the institutional framework. In Bosnia and Herzegovina, although foreign investments are present, EU countries remain the main investors, while the growth of FDI slowed down in 2024, indicating the need to strengthen the investment climate. Sectors such as financial services, trade, and energy are the most attractive to foreign investors, while the industrial and trade sectors are showing signs of stagnation. The main challenges include slow administration,

1 Visoka škola „Banja Luka College“, mirna.djukanovic@blc.edu.ba

2 Visoka škola „Banja Luka College“, marijela.simic@blc.edu.ba

legal uncertainty, and high labor taxation. Recommendations include simplifying administrative procedures, improving legal certainty, and promoting Bosnia and Herzegovina more actively as an investment destination. By improving its investment environment, BiH can become more competitive in the global market.

KEYWORDS: *foreign direct investment, economic growth, transition, investment, competitiveness*

UVOD

U savremenoj globalnoj ekonomiji, strane investicije predstavljaju jedan od ključnih faktora ekonomskog razvoja i međuzavisnosti između nacionalnih ekonomija. One se mogu definisati kao ekonomski fenomen zasnovan na pretpostavci da međunarodna alokacija proizvodnih sredstava omogućava njihovo efikasnije korišćenje, čime se podstiče rast i razvoj kako zemalja primalaca, tako i zemalja investitora (Kragulj, 2009). Intenzitet i prisustvo stranih ulaganja uslovljeni su stepenom otvorenosti nacionalnih ekonomija, strukturom tržišta i institucionalnim okvirom koji uređuje tokove kapitala.

Nijedna savremena ekonomija danas ne funkcioniše izolovano od globalnih tokova kapitala – uvoz i izvoz kapitala postali su neizostavan dio međunarodnih ekonomskih odnosa. Kretanje kapitala je dvosmjerno i podrazumijeva ulogu jedne zemlje kao davaoca, a druge kao korisnika kapitala. U tom kontekstu, spoljno ekonomske transakcije obuhvataju ne samo trgovinu robom i uslugama, već i transfer kapitala, monetarnog zlata, novca, kao i jednostrane transfere poput pomoći i donacija (Kragulj, 2009).

Istorijski posmatrano, strane direktne investicije (SDI) u zemlje u razvoju bile su dominantno motivisane eksploatacijom prirodnih resursa, jeftinom radnom snagom i pristupom novim tržištima. Međutim, u savremenim uslovima globalne konkurencije i brzog tehnološkog napretka, uloga SDI se značajno transformisala. One sve više predstavljaju kanal za prenos znanja, tehnologije i inovacija, čime doprinose povećanju produktivnosti i konkurentnosti zemalja domaćina (Stojanov, 2004).

Međunarodno kretanje kapitala, kao dio šireg koncepta međunarodnog finansiranja, podrazumijeva transfer realnih finansijskih sredstava između subjekata različitih zemalja, uz odgođeni povrat i jasno definisane ekonomske i političke ciljeve. Prema savremenim teorijskim okvirima, međunarodno kretanje dugoročnog kapitala se klasifikuje na tri osnovna oblika: zajmove, strane direktne investicije i portfolio investicije (Stojanov, 2004). Svaki od ovih oblika ima različite ekonomske implikacije, ali zajednički doprinosi rastu zaposlenosti, promjeni strukture privrede, poboljšanju platnog bilansa i jačanju ekonomske stabilnosti zemalja prijema.

METODOLOGIJA

Analiza stranih direktnih investicija u Bosni i Hercegovini u ovom radu ima za cilj da prikaže ključne trendove u periodu od posljednjih deset godina, identifikuje sektore koji su najatraktivniji za strane ulagače, te analizira faktore koji utiču na priliv kapitala. Kroz ovu analizu nastoji se ponuditi sveobuhvatan uvid u strukturu stranih investicija, prepoznati izazovi i prednosti investicijskog okruženja u zemlji, te na osnovu dobijenih uvida formulisati konkretne preporuke za unapređenje investicione politike.

U svrhu ostvarivanja postavljenih ciljeva, korišteni su sekundarni kvantitativni podaci prikupljeni iz više pouzdanih domaćih i međunarodnih izvora. Među njima su Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA), Centralna banka Bosne i Hercegovine, Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond i Eurostat. Ovi izvori omogućavaju cjelovit pregled kretanja stranih ulaganja kroz vremensku dimenziju, kao i uvid u strukturalne karakteristike investicija po sektorima.

Prikupljeni podaci su sistematizovani i obrađeni uz primjenu više analitičkih pristupa. Kvantitativne informacije su prikazane tabelarno kako bi se omogućilo jasno uočavanje promjena u visini i sektorskoj distribuciji stranih investicija tokom analiziranog perioda. Istovremeno, korišteni su grafički prikazi koji vizualizuju trendove i olakšavaju poređenje između različitih vremenskih tačaka i sektora. Poseban fokus stavljen je na sektorsku analizu, kroz koju je ispitan udio pojedinih grana privrede u ukupnim SDI, čime se ističu dominantne oblasti interesa stranih investitora.

Osim analize unutar same BiH, provedena je i uporedna analiza sa zemljama regiona, kao što su Srbija, Hrvatska i Crna Gora, s ciljem pozicioniranja BiH u širem kontekstu Zapadnog Balkana. Ovakav pristup omogućava razumijevanje konkurentne pozicije zemlje u pogledu privlačenja stranog kapitala, kao i identifikaciju regionalnih faktora koji mogu uticati na investicione odluke.

Metodološki okvir ovog rada oslanja se na deskriptivnu i komparativnu analizu, pri čemu se posebna pažnja posvećuje interpretaciji uzročno-posljedičnih veza između ekonomskih pokazatelja i nivoa SDI. Time se stvara osnova za sveobuhvatno razumijevanje dinamike stranih ulaganja i identifikaciju potencijalnih smjernica za unapređenje investicijskog ambijenta u Bosni i Hercegovini.

STRANE INVESTICIJE U BIH: EKONOMSKI KONTEKST

Bosna i Hercegovina suočava se s kontinuiranim izazovima u privlačenju stranih direktnih investicija (SDI), što se potvrđuje i dostupnim statističkim pokazateljima. Tokom prvih devet mjeseci 2024. godine zabilježeno je ukupno 1.477,4 miliona KM SDI, što predstavlja pad od 3,4% u odnosu na isti period prethodne godine, kada je iznos stranih ulaganja bio 1.528,9 miliona KM (Centralna banka BiH, 2024). Ovaj trend ukazuje na osjetljivost bosanskohercegovačkog tržišta na promjene u globalnom i domaćem ekonomskom okruženju.

Iako je 2023. godina bila obilježena pojačanim interesom investitora, posebno usljed post pandemijskog oporavka globalne privrede (Svjetska banka, 2023), tokom 2024. došlo je do stagnacije, posebno u sektorima industrije i trgovine. Time su naglašeni izazovi sa kojima se BiH suočava u nastojanju da očuva kontinuitet investicionog rasta. Sektorska struktura stranih ulaganja pokazuje da su finansijske usluge, trgovina i energetska sektor najatraktivniji za investitore, zahvaljujući stabilnim povratima na kapital (FIPA, 2024).

Međutim, uprkos određenim sektorima koji pokazuju otpornost, opšta investiciona klima u BiH i dalje je opterećena strukturnim ograničenjima. Sporost administrativnih procedura, pravna nesigurnost, visoki porezi na rad i nedostatak podrške za zelene investicije su među najčešće navedenim preprekama (OECD, 2023). Pored toga, neusklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada predstavlja dodatni izazov za kompanije koje žele angažovati kvalifikovanu radnu snagu.

Ipak, postoje i pozitivni indikatori. Prema anketama sprovedenim među stranim kompanijama koje već posluju u BiH, više od 80% njih planira dalja ulaganja i povećanje broja zaposlenih u naredne tri godine (FIPA, 2024). Ovakvi podaci ukazuju na to da strani ulagači prepoznaju potencijal Bosne i Hercegovine, ali da su za održiv rast i širenje stranih investicija neophodne institucionalne i regulatorne reforme.

U cilju poboljšanja investicione klime, preporučuje se pojednostavljenje administrativnih procedura, smanjenje troškova poslovanja, unapređenje pravne sigurnosti te aktivnija promocija BiH kao investicione destinacije (UNCTAD, 2022). Korištenjem prednosti svog geostrateškog položaja, prirodnih resursa i radne snage, Bosna i Hercegovina može značajno unaprijediti svoj investicioni profil i postati atraktivnija za strane ulagače.

ANALIZA KRETANJA STRANIH INVESTICIJA U BiH

Podaci Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH) revidirani su prema savremenim međunarodnim standardima koje preporučuju Međunarodni monetarni fond (MMF) i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), a odnose se na tokove i stanje direktnih stranih investicija (DSI) u zemlji. CBBiH zvanično objavljuje podatke o stanju i tokovima direktnih stranih investicija na godišnjem nivou, dok se privremeni podaci objavljuju tokom godine (CBBiH, 2024).

Na osnovu dostupnih podataka iz Centralne banke BiH može se primijetiti da je u periodu od 2013. do 2023. godine zabilježen značajan porast DSI. U 2013. godini investicije su iznosile 407 miliona KM, dok su u 2023. dostigle rekordnih 1.896 miliona KM. Taj trend oscilacija odražava uticaj različitih ekonomskih i političkih faktora, kako domaćih tako i globalnih (CBBiH, 2024).

Tabela 1. Priliv stranih investicija u BiH izražen u milionima u periodu od 2013-2023³

Red.br	Godina	Iznos u milionima
1.	2013	407
2.	2014	811
3.	2015	637
4.	2016	618
5.	2017	854
6.	2018	963
7.	2019	799
8.	2020	824
9.	2021	1.183
10.	2022	1.440
11.	2023	1.896

Pandemija COVID-19 imala je snažan negativan uticaj na globalne tokove SDI. Prema izvještaju UNCTAD-a iz 2021. godine, globalne direktne strane investicije su pale za 35% tokom 2020. godine (UNCTAD, 2021). U tom kontekstu, podatak da je BiH već 2021. zabilježila porast DSI na 1.183 miliona KM predstavlja pozitivan indikator oporavka. UN-

³ UNCTAD. (2021). *World Investment Report 2021: International tax reforms and sustainable investment*. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org>

CTAD je za 2021. prognozirao rast DSI u rasponu od 10–15%, što se u slučaju BiH i ostvarilo (UNCTAD, 2021) U 2022. godini, zabilježen je dodatni rast SDI koji su iznosili 1,44 milijarde KM, što je za 21% više u odnosu na 2021. godinu. Povećanje se uglavnom odnosi na reinvestirane zarade postojećih stranih kompanija, dok je manji dio investicija ostvaren putem vlasničkog kapitala i međukompanijskog duga (CBBiH, 2023).

Prema najnovijim podacima CBBiH, u 2023. godini registrovano je 1.896 miliona KM stranih ulaganja, što predstavlja najveći iznos u posljednjoj deceniji (CBBiH, 2024). S obzirom na ukupna kretanja, jasno je da su određeni sektori bili posebno atraktivni za strane ulagače.

Analiza sektorske strukture SDI u periodu 2013–2023. godine pokazuje kontinuirani porast ulaganja u sektor proizvodnje. Udio ulaganja u ovaj sektor porastao je sa prosječnih 35% (2013–2019) na 38% u 2022. i 39% u 2023. godini. Ovaj trend ukazuje na sve veće povjerenje ulagača u industrijski potencijal Bosne i Hercegovine (CBBiH, 2024).

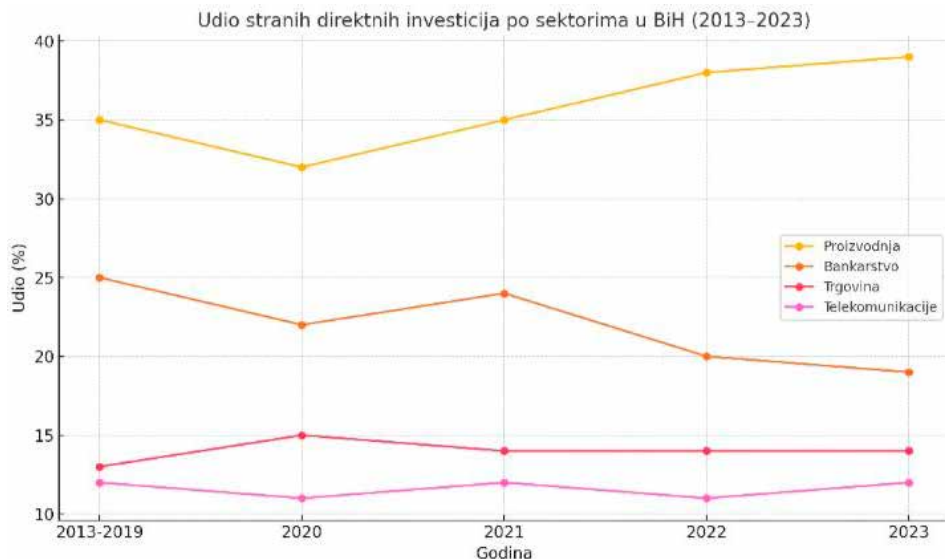
Tabela 2. Ulaganje po sektorima djelatnostima u periodu od 2013–2023⁴

Sektori	2013–2019	2020	2021	2022	2023
Proizvodnja	35 %	32 %	35 %	38 %	39 %
Bankarstvo	25 %	22 %	24 %	20	19 %
Trgovina	12 %	15 %	14 %	14 %	14 %
Telekomunikacije	12 %	11 %	12 %	11%	12%
Posredovanje nekretnina	4 %	5 %	4 %	6 %	5 %
Usluge	5 %	4 %	2 %	4 %	4 %
Ostale finansijske usluge	4 %	2 %	2 %	2 %	1 %
Građevinarstvo	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %
Turizam	1 %	2 %	1 %	1 %	1%
Transport	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Ostale djelatnosti	3 %	7 %	3 %	1 %	2 %

Nasuprot tome, sektor bankarstva bilježi pad – sa oko 24–25% udjela u ranijem periodu, udio investicija u ovom sektoru opao je na 19% u 2023. godini. Trgovina i telekomunikacije ostaju stabilni sektori interesa, bez značajnih oscilacija. Trgovina je tokom većeg dijela analiziranog perioda držala oko 14% udjela, dok su telekomunikacije oscilirale između 11 i 12% (CBBiH, 2024).

Grafički prikaz potvrđuje da se interes stranih investitora sve više usmjerava ka realnom sektoru, s naglaskom na proizvodnju, dok se finansijski i uslužni sektori stabilizuju ili bilježe blagi pad.

4 Centralna banka Bosne i Hercegovine. (2024). *Tokovi i stanje SDI – preliminarni podaci za 2023*. <https://www.cbbh.ba>

Grafikon 1. Udio stranih direktnih investicija po sektorima u BiH (2023-2023)

NAJZNAČAJNIJE ZEMLJE INVESTITORI U BIH

Na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH o direktnim stranim investicijama (DSI) u Bosni i Hercegovini za period od 2013. do 2023. godine, možemo uočiti koje su zemlje bile najznačajniji investitori. Direktnne strane investicije igraju ključnu ulogu u ekonomiji zemlje jer omogućavaju razvoj novih industrija, povećanje zapošljavanja i unapređenje infrastrukture.

Prikazivanje učinka stranih investicija po godinama daje jasniji uvid u ekonomsku dinamiku BiH i identifikaciju zemalja koje su najviše ulagale.

Podaci iz tabele jasno pokazuju koji su investitori imali najveći uticaj na ekonomiju BiH tokom posljednjih nekoliko godina. Rusija je bila dominantni investor u periodu od 2014. do 2020. godine, dok su druge zemlje kao što su Hrvatska, Austrija, i Velika Britanija takođe zabeležile značajna ulaganja, posebno u 2023. godini.

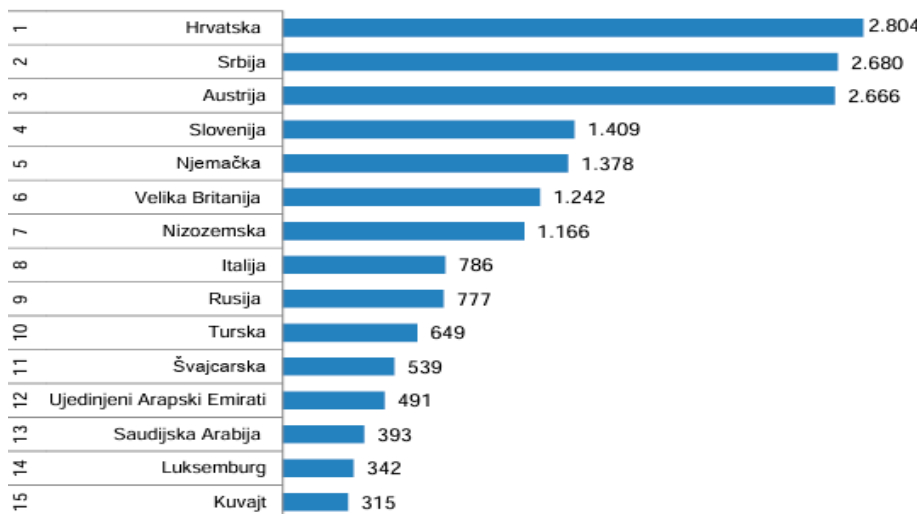
Prema posljednjim podacima iz 2023. godine, najveći investitori u BiH su Rusija, sa ulaganjima u visini od 376,3 miliona KM, i Velika Britanija sa 271,8 miliona KM. Pored njih, važno je pomenuti Austriju, koja je kontinuirano ulagala tokom posljednjeg desetljeća, te Nizozemsku i Hrvatsku, koje su značajno doprinosile stranim investicijama u BiH.

Tabela 3: Najznačajnije zemlje investitori u BiH, po godinama izraženo u milionima KM⁵

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Srbija 62	Rusija 186,3	Hrvat- ska 161	Hrvat- ska 119	Austri- ja 186,8	Rusije 140,2	Rusije 211	Hrvat- ska 149,4	Švi- carska 210,8	Velika Bri- tanija 271,8	Rusija 376,3
Velika Brita- nija 56	Velika Bri- tanija 110,9	Holan- dija 87	Austri- ja 73,9	Hr- vatske 102,0	Hr- vatske 106,1	Hrvat- ska 117	Srbija 153,3	Turske 147,0	Au- strija 175,8	Srbija 355,6
Austri- ja 51	Austri- ja 49,4	Turska 64	UAE 66	Slo- venije 101,7	Holan- dije 94			Velike Bri- tanije 126,1	Nizo- zemska 166,6	Holan- dija 237,7

Ova ulaganja nisu samo ekonomski značajna, već i politički, jer predstavljaju ključne veze između BiH i stranih zemalja, koje često utiču na bilateralne odnose i uslove poslovanja u zemlji.

U nastavku će biti prikazan grafikon koji vizualizuje distribuciju stranih investicija po zemljama investitorima za 2023. godinu, kako bi se jasnije prikazali trendovi i procentualni udeli različitih investitora.

Grafikon 2. Najznačajnije zemlje investitori u BiH do decembra 2023.godine.

5 Agencija za statistiku BiH, 2023, https://bhas.gov.ba/?utm_source=chatgpt.com

STRANA DIREKTNA ULAGANJA KAO FAKTOR PRIVREDNOG RASTA I RAZVOJA

Direktna strana ulaganja (DSU) imaju značajan uticaj na privredni rast i razvoj, naročito u zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji. Prema Kragulju (2009), dosadašnja iskustva pokazuju da su DSU igrala ključnu ulogu u strukturnim promjenama proizvodnje, izvoza i načinu poslovanja u zemljama korisnicama ovih ulaganja. Između DSU i drugih makroekonomskih pokazatelja u zemlji postoji snažna zavisnost, a prilivi stranog kapitala često se koriste za pokrivanje deficita u tekućem računu, nastalih uslijed uvoza proizvoda koji se ne proizvode u zemlji. Strana ulaganja su povoljniji kanal za priliv kapitala u poređenju sa klasičnim međunarodnim kreditima, a takođe imaju i multiplikativni efekat na tražnju i privrednu aktivnost. Na primjer, izgradnja nove fabrike ne samo da stvara nova radna mjesta, već angažuje i druge sektore poput građevinske industrije, cementne industrije i energetske proizvodnje.

Kao što ističe Velagić (2011), efekti DSU na ekonomski rast nisu lako mjerljivi zbog brojnih varijabli, uključujući specifičnosti zemlje, sektore privrede i vrstu investicija. Međutim, u globalnoj ekonomiji, DSU imaju ključnu ulogu u kvantitativnom i kvalitativnom rastu ekonomije zemlje domaćina. Kvantitativni efekti uključuju povećanje BDP-a, izvoza i domaćih investicija, dok kvalitativni efekti obuhvataju transfer tehnologije, trgovine i finansijskih tokova.

Značaj DSU postaje još očigledniji u periodima globalnih ekonomskih kriza, kada zemlje u tranziciji suočavaju s nestašicom kapitala, što je osnovni generator ekonomskog prosperiteta. Strana ulaganja omogućavaju stabilizaciju inflacije, rast bruto domaćeg proizvoda (BDP) i poboljšanje stanja platnog bilansa. Angažovanjem lokalne radne snage u stranim filijalama smanjuje se nezaposlenost, a povećava raspoloživi dohodak stanovništva, što doprinosi jačanju socijalne stabilnosti. Takođe, kako ističe Hadžović (2002), strana ulaganja često uključuju transfer tehnoloških i menadžerskih znanja, čime se podiže konkurentnost domaće ekonomije. Međutim, kako upozorava Bubnjević (2010), postoje i negativne posljedice, poput eksploatacije radne snage i nepoštovanja radnih prava u zemljama domaćinima.

Kritičari stranih ulaganja ukazuju na rizike koji dolaze sa procesima internacionalizacije poslovanja, uključujući eksploataciju prirodnih resursa, negativne efekte na suverenitet zemlje, kao i smanjenje tržišne transparentnosti i konkurencije (Rakita, 2006). S obzirom na ove izazove, važno je da države domaćini razvijaju odgovarajuće ekonomske politike koje će minimizirati negativne efekte stranih ulaganja, dok istovremeno koriste njihove prednosti.

Uticaj DSU na zaposlenost može biti ostvarivan kroz nekoliko kanala. Prvo, strane direktne investicije mogu stvoriti nova radna mjesta u stranim filijalama, naročito kroz grinfind investicije koje često dovode do otvaranja novih radnih mjesta. Međutim, investicije povezane s procesima spajanja i akvizicija (M&A) mogu imati neutralan ili negativan uticaj na zaposlenost, jer kompanije mogu smanjiti broj radnih mjesta u cilju poboljšanja efikasnosti (Hunya & Geishecker, 2005). Prema Dunningu i Lundan (2008), dugoročni efekti stranih ulaganja često dovode do poboljšanja konkurentnosti preuzetih preduzeća, što može rezultirati rastom zaposlenosti, dok na kratki rok, visoka efikasnost može smanjiti broj radnih mjesta.

Privlačenje stranih investicija u Bosni i Hercegovini zahtjeva koordinaciju različitih nivoa vlasti, uz reforme koje će poboljšati poslovnu i investicionu klimu. BiH mora implementirati sveobuhvatne reforme koje će obezbediti političku stabilnost, bolju konkurentnost i efikasan institucionalni okvir. Pored toga, važno je obezbediti transparentnost tržišta i smanjiti rizik za strane investitore, kako bi privukli ozbiljan kapital i stvorili osnovu za dugoročni ekonomski razvoj (Velagić, 2011).

ZAKLJUČAK

Privlačenje proizvodnih stranih direktnih investicija (SDI) zahtijeva stabilnu temelju kroz razvojne i industrijske politike koje usmjeravaju napore na privlačenje kvalitetnih investitora, kao i promicanje mjera koje omogućavaju uspješan prijem kapitala. SDI predstavljaju ključnu alternativu zaduživanju, jer omogućavaju dodatnu akumulaciju koja može potaknuti razvoj zemlje. Planirane i dobro vođene politike promocije stranih ulaganja mogu postati snažna podrška za ostvarivanje ekonomskih i socijalnih ciljeva BiH, naročito u područjima konkurentnosti, rasta, zapošljavanja, izvoza i novih investicija.

Uspješno funkcionisanje tržišta kapitala, koje smanjuje transakcijske troškove, omogućava optimalnu alokaciju kapitala, čime se osigurava najveći povrat ulaganja i povećanje stope rasta. Stoga je od ključne važnosti da finansijska tržišta funkcionišu na način koji omogućava da SDI doprinesu rastu ekonomije. Takođe, povezanost između razine ljudskog kapitala i priliva stranih ulaganja pokazuje da visoka kvaliteta ljudskog kapitala omogućava bolje korištenje transfera tehnologije, dok u zemljama s nižim nivoom ljudskog kapitala efekti SDI mogu biti negativni. U tom smislu, ulaganje u obrazovanje može podići kvalitetu ljudskog kapitala, čime se povećava potencijal za rast i prosperitet u zemlji.

Na kraju, možemo zaključiti da direktne strane investicije i transnacionalne kompanije (TNK) imaju ključnu ulogu u globalnoj ekonomiji, kao i u okviru Evropske unije. Zemlje EU imaju dominantnu poziciju kada su u pitanju direktna ulaganja u BiH, što podcrtava potrebu za daljnjim unapređenjem poslovnog okruženja i stvaranjem povoljnijih uvjeta za privlačenje stranih investicija u BiH.

LITERATURA

1. Agencija za statistiku BiH. (2023). *Najznačajnije zemlje investitori u BiH po godinama (2013-2023)*. [Podaci o direktnim stranim investicijama]. Agencija za statistiku BiH. https://bhas.gov.ba/?utm_source=chatgpt.com
2. Agencija za unaprjeđenje stranih investicija u BiH (FIPA). (n.d.). *Strane direktne investicije u Bosni i Hercegovini*. Preuzeto sa <https://www.fipa.gov.ba>
3. Bubnjević, D. (n.d.). Efekti stranih direktnih investicija po zemlju domaćina. *Vojvodina poslovna škola*. Preuzeto sa <http://www.vps.ns.ac.rs/SB/2009/4.9.pdf>
4. Bubnjević, M. (2010). *Poslovanje multinacionalnih kompanija i njihov uticaj na nacionalnu privredu*. Beograd: Ekonomski fakultet.
5. Centralna banka BiH (CBBiH). (2023). *Izveštaj o stranim investicijama u BiH 2023*. Centralna banka Bosne i Hercegovine. https://cbbh.ba/press/ShowNews/1597?lang=bs&utm_source=chatgpt.com
6. Dunning, J. H., & Lundan, S. M. (2008). *Multinational enterprises and the global economy* (2nd ed.). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

7. Eurostat. (n.d.). *Eurostat – Statistički podaci Europske unije*. Preuzeto sa <https://ec.europa.eu/eurostat>
8. FIPA. (2023). *Izveštaj o direktnim stranim investicijama u BiH*. Agencija za unapređenje stranih investicija u Bosni i Hercegovini. https://www.fipa.gov.ba/informacije/statistike/investicije/DSI%20Stanje%20i%20performanse_august%202024_B.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. Hadžović, M. (2002). *Direktna strana ulaganja u BiH*. Sarajevo: Akademija nauka.
10. Hunya, G., & Geishecker, I. (2005). *Foreign direct investment and employment in the EU* (No. 3). Vienna Institute for International Economic Studies.
11. Kragulj, D. (2009). *Uvod u ekonomsku analizu, mikroekonomija i makroekonomija*. Beograd.
12. Rakita, D. (2006). *Strana ulaganja i ekonomski razvoj*. Zagreb: Narodne novine.
13. Todorović, Z. (2009). Strane direktne investicije u tranzicionim zemljama: primjer Republike Srpske. *Acta Economica*, Ekonomski fakultet, Banja Luka.
14. Velagić, I. (2011). Efekti direktnih stranih ulaganja na ekonomiju zemlje domaćina. *Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije*, 27.